

KÜLFÖLD HADTÖRTÉNELMI IRODALMÁBÓL

EGYÜTTES HARCBAN A SZOVJET HADSEREGGEL*

*Jacob Teclu hadseregtábornok, a Román Népköztársaság
Fegyveres Erői Katonai Akadémiájának parancsnoka*

A román nép büszke az antifasiszta háború tüzeiben született népi hadseregére és arra, hogy a második világháború befejező szakaszában hozzájárult a fasiszta Németország legyőzéséhez. A román hadsereg 16 magasabbegysége, egy légi hadteste, valamint más egységei és alegységei közül, amelyek részt vettek az antifasiszta koalíció oldalán a háborúban, elsőnek a Tudor Vladimirescu nevét viselő 1. román önkéntes hadosztály vette fel a harcot. A hadosztály a Romániai Kommunista Párt kezdeményezésére a Szovjetunió Kommunista Pártja és a szovjet kormány segítségével a Szovjetunió területén szerveződött meg.

Ha részletesebben be akarjuk mutatni a hadosztály létrejöttének és harctevékenységének sajátosságait, előljáróban meg kell világítanunk a román nép történetének néhány kérdését.

A háborút megelőző időszakban, amikor a fasiszta Németország expanziója komolyan veszélyeztette a román nép függetlenségét, Románia uralkodó osztályai az ország nemzeti érdekeivel ellentétes utat választottak. A katonai fasiszta diktatúra, a burzsoá-földesúri pártok támogatásával, szolgálai beleegyezését adta az 1940. évi augusztus 30-i átkos bécsi döntéshez, amely elszakította Románia területének egy részét — Észak-Erdélyt, az országot alárendelte a fasiszta Németországnak és az agresszió felvonulási területévé téve, a Szovjetunió békeszerető népei elleni bűnös háborúba sodorta.

A bűnös szovjetellenes háború mérhetetlen szenvedéssel sújtotta a román népet. Romániában szinte nem találni családot, amelyet ne ért volna veszteség ebben a rabló, hódító háborúban.

* Megjelent a Voенно-исторический Зсurnal 1960. évi 9. számában, orosz nyelven.

Ezekben, az ország és a nép számára súlyos esztendőben, a fasiszta államapparátus megtorló intézkedései ellenére, a Romániai Kommunista Párt maga köré tömörítette az ország összes hazafias erőit és élükre állt a fasiszta diktatúra megdöntéséért, a szovjetellenes háborúból való kilépésért s a fasiszta Németország elleni háború megindításáért folytatott harcban.

A fasiszták elleni gyűlölet s az a vágy, hogy befejeződjék a bűnös szovjetellenes háború, egyre erősödött a hadseregben is. A Romániai Kommunista Párt illegális újságok, rölapok, rádióadások útján világosította fel a katonatömegeket a háború jellegéről és céljáról, felhívást intézett hozzájuk, hogy akadályozzák meg frontraküldésüket, szabotálják a szovjetellenes háborút, álljanak át a Szovjet Hadsereg oldalára, fordítsák fegyverüket a fasiszták ellen.

A román hadseregben már a háború első napjaiban fenyegetővé vált a fegyelmi helyzet, sok gondot okozva az Antonescukormánynak. Egy hónap sem múlt el még a háború kezdete óta, amikor a román hadseregben első ízben bevezették a testi fenyítést a börtönbüntetés helyett. Semmilyen megtorló intézkedés sem tudta megakadályozni azonban a katonatömegek növekvő elégedetlenségét. Szaporodott a függelemsértések, a parancsmegtagadások, a szökevények száma. Mind gyakrabban fordult elő, hogy a román katonák együttműködtek a szovjet partizánokkal, és egyedenként vagy csoportosan átszöktek a Szovjet Hadsereghez.

A Szovjet Hadsereg győzelmes Volgai csatája és elkövetkező fényes győzelmei meggyorsították a román tisztek jelentős részének öntudatra ébredését. Egy sor román tiszttel és táborkokkal, akiknek az elégedetlensége az ország érdekeitől idegen háború folytatása miatt egyre nőtt, a Romániai Kommunista Párt kapcsolatot teremtetett.

A Romániai Kommunista Párt, mialatt igyekezett megnyerni a hadsereget az antifasiszta harcnak, egyidejűleg megfeszített munkába kezdett a Szovjetunióban levő román hadifoglyok között is. Ezt a munkát az SZKP és a szovjet kormány támogatása nagymértékben megkönnyítette.

A Romániai Kommunista Párt lehetőséget kapott arra, hogy a hadifoglyok között széles körű politikai és ideológiai felvilágosító munkát folytasson. Rámutatott arra, hogy ki juttatta Romániát az akkori katasztrófális helyzetbe és hogyan kell harcolni a független, demokratikus Romániáért.

Nagy hatással volt a román hadifoglyokra a szovjet katonák humanus bánásmódja. Sok román hadifogoly lehetőséget kapott,

hogy megismerkedjen a Szovjetunió valóságos viszonyaival. Mindezek megcáfolták azokat az ellenséges előítéleteket, amelyeket a fasiszta propaganda belesulykolt egyes katonákba.

A román hadifoglyok között széles antifasiszta mozgalom kifejlődésének feltételei jöttek létre. 1942 januárjában, 876 résztvevővel, összeült a román hadifoglyok küldötteinek konferenciája. A konferencia felszólította a román népet és hadsereget, hogy indítsák meg a harcot a haza felszabadításáért a fasiszta iga alól.¹ A hadifoglyok kérésére, román kommunista emigránsok vezetésével, a hadifogolytáborokban antifasiszta iskolák és tanfolyamok jöttek létre. Az antifasiszta mozgalom hamarosan átfogta az igaz hazafiakat a hadifoglyok között. Megértve a szabad, demokratikus Romániáért folytatott fegyveres harc szükségességét, mind többen fejezték ki óhajukat, hogy a Szovjet Hadseregbe szeretnének lépni.

1943. szeptember 3—4-én Krasznogorszkban ülésezett a Szovjetunióban levő román hadifoglyok küldötteinek kibővített konferenciája.² A konferencia egészében jóváhagyta a Román Kommunista Párt harci jelszavait és megállapította, hogy az az út, amelyen a román hadifoglyoknak haladniuk kell, az Antonescu-klikk katonai-fasiszta diktatúrája és a német imperializmus elleni harc útja a román nép szabadságáért és függetlenségéért s a nagy Szovjetunióval való barátságért.

A konferencia munkabizottsága, kifejezve a román hadifoglyok óhaját, a szovjet kormány beleegyezését kérte, hogy román önkéntes egységeket hozhassanak létre a fasiszta Németország elleni együttes harcra. A bizottság kérelmében a következőket írta: „Leghőbb vágyunk, hogy vállalva a dicső Szovjet Hadsereggel, együtt az összes Hitler-ellenes erővel, harcoljunk a hitleri hadsereg mihamarabbi szétveréséért, az összes szabadságszerető nép, s köztük a mi népünk felszabadításáért a német-fasiszta járom alól.”

A szovjet kormány helyeslően fogadta a bizottság kérelmét és beleegyezett, hogy román önkéntes gyaloghadosztály szerveződjék.

A hírt a konferencia küldöttei hamar megvitték az összes hadifogolytáborba, s azt a román hadifoglyok lelkesedéssel fogadták. Ézrével jelentkeztek önkénteseknek, hogy harcoljanak a német fasizmus ellen.

Igy alakult meg az első román önkéntes hadosztály. A had-

¹ „Graul liber” 1942. február 1.

² Uo. 1943. szeptember 25.

osztályt Tudor Vladimirescuról nevezték el.³ A hadosztály parancsnokává Cambrea N. K. ezredest, törzsfőnökké e tanulmány szerzőjét nevezték ki. Ebben a hadosztályban újjászülettek az orosz—román barátság évszázados hagyományai, amelyek a román nép történetének azon nehéz időszakában születtek, amikor a török járom lerázásáért harcolni kész román hazafiak önkéntesekként az orosz hadseregbe álltak, s ott önkéntes egységeket alkottak. A hadosztálynál hűen őrizték azoknak a román katonáknak és tengerészeknek az emlékét, akik 1918—19-ben átmentek a Vörös Hadsereg oldalára és fegyverrel a kézben harcoltak a szocialista forradalom ügyének győzelméért Oroszországban. A román burzsoázia és földesurak ellenséges, szovjetellenes propagandája ellenére a román népben nem hunyt ki a nagy orosz nép iránti őszinte barátság érzése.

1943. november 15-én a Szeljci-táborban, Rjazany közelében, az első román Tudor Vladimirescu önkéntes hadosztály megkezdte a harci és politikai felkészülést. A hadosztályt a szovjet hadosztályok mintájára szervezték meg és fegyverezték fel s az akkori legmodernebb harci technikával volt ellátva.

A Tudor Vladimirescu önkéntes hadosztály az első olyan román magasabbegység volt, amelynél a Szovjet Hadsereg példájára bevezették a politikai apparátust. Ennek a feladata volt, hogy bátor, a nép ügyéhez hű harcosokat neveljen. A politikai apparátust a Szovjetunióba emigrált román kommunisták vezették. Ők irányították a politikai munkások tevékenységét arra, hogy a harcosokat a szabad, demokratikus Románia forró szeretetének, országunkban az új élet megteremtésének, a Szovjetunió iránti szeretet és megbecsülés, a faszizmus iránti engesztelhetetlen gyűlölet szellemében neveljék.

A román hadsereg történetében ennél a hadosztálynál törént meg először, hogy kiváló egyéni tulajdonságokkal rendelkező, a néphez hű katonákból és tiszthelyettesekből, tisztté való előléptetésük útján, parancsnoki káderek nevelődtek.

Az új káderek nevelésében, az egységek és alegységek kiképzésében fontos szerepük volt a szovjet instruktoroknak. Szeretettel adták át a román katonáknak gazdag harci tapasztalataikat, segítették az egységek és alegységek parancsnokait, hogy elsajátítsák a harctevékenység előkészítésének, szervezésének és irányításának korszerű elveit és módszereit, s a román önkéntesek neveléséből is nagyszerűen kivették részüket. A Tudor

³ Tudor Vladimirescu az oroszokkal együtt harcoló románok önkéntes csapatának parancsnoka volt a török elnyomók elleni 1806—1812-es háborúban. 1821-ben a társadalmi és nemzeti felszabadításért folytatott havasalföldi népi felkelés vezetője volt.

Vladimirescu hadosztály harcosai megőrzik az olyan kezdeményező, bátor, őszintén elvtársias, katonailag kiválóan képzett szovjet instruktorok emlékét, mint amilyenek Scserba őrnagy, Szpakovszkij őrnagy, Alekszandrov hadnagy és más igazi szovjet emberek voltak.

A Tudor Vladimirescu hadosztály katonái az elsők voltak a román hadseregben, akik 1944. március 30-án nem a királyra esküdtek, hanem a dolgozó népek tettek fogadalmat: „Esküszöm népemnek, hogy harcolni fogok szabadságáért és felvirágoztatásáért.” Új meggyőződésekkel rendelkező emberek fogadalma volt ez, akik felismerték elhivatásukat és feladataikat a fasiszmus feletti győzelem kivívásában. A fogadalom tükrözte a román nép legdrágább ideáljait, amelyek megvalósításáért hősiesen és következetesen harcolt a munkásosztály, élcsapata, a Romániai Kommunista Párt vezetésével.

A kiképzési időszak befejezése után, 1944. március 31-én, a román Tudor Vladimirescu önkéntes hadosztály parancsot kapott, hogy az arcvonalra induljon. Jampol körzetében összpontosulva, a hadosztály a 2. Ukrán Front alárendeltségébe került s harcbevetéséig erőteljes ütemben folytatta a kiképzést.

A Románia határához közeledő Szovjet Hadsereg győzelmes előnyomulása, majd az, hogy 1944 tavaszán a szovjet csapatok Románia területére léptek, növelte a fejvesztettséget és a zűrzavart az Antonescu-klikk soraiban. A városokban és a falvakban erősödött a tömegek haragja és felháborodása a fasiszta diktatúrával szemben. A román hadsereg katonái és tisztjei egyre világosabban megértették, hogy az uralmon levő fasiszta klikk a pusztulás felé sodorja az országot és a hadsereget. Érelődtek a fegyveres felkelés feltételei, amelynek előkészítését a Romániai Kommunista Párt káderei, élükön Gheorghe Gheorghiu-Dej elvtárral, még 1943-ban megkezdték. A gyáva, áruló és kispolgári elemektől megtisztulva, a Romániai Kommunista Párt a fegyveres felkelés előkészítésére egész sor politikai és szervezési feladat megoldásához fogott. Fokozta a hazafias harci osztagok szervezését, felfegyverzését és harci kiképzését. Ezek főképpen munkásokból állottak. A párt sok hazafias érzelmű tisztet és tábornokot nyert meg a felkelés ügyének.

A Romániai Kommunista Párt és a szociáldemokrata párt közötti megállapodás alapján 1944. május 1-én létrejött a munkásegységfront. Ennek nagy jelentősége volt abban, hogy a párt az összes antifasiszta erőt a következő feladatokból álló egységes platform alapján tömörítse: a fasiszta kormány megdöntése, az összes antifasiszta erők képviselőiből álló nemzeti egyesülés

kormányának megalakítása, Románia kilépése a szovjetellenes háborúból, a hitlerista csapatok kiűzése az országból, Románia átállása az antifasiszta koalíció oldalára, demokratikus reformok végrehajtása.

1944 júniusában a Romániai Kommunista Párt kezdeményezésére megalakult az Országos Demokrata Arcvonal, amelyben a Romániai Kommunista Párton kívül részt vett a szociáldemokrata párt, a Nemzeti Parasztpárt és a nemzeti liberális párt. A Romániai Kommunista Párt szükségesnek tartotta az Arcvonal megalakítását, hogy minden olyan erőt, mely kész volt antifasiszta álláspontra helyezkedni, egyesítsenek. Emellett egy percre sem szüntette be a „történelmi pártok”⁴ kettős játékának és reakciós álláspontjának leleplezését. Ezek a „történelmi pártok” csak akkor fogadták el részlegesen a Romániai Kommunista Párt javaslatát az Arcvonal megalakítására, amikor a katonai-fasiszta diktatúra már bukásának küszöbén állt.

A Szovjet Fegyveres Erők 1944. augusztus 20-án megindították a hatalmas Iasi—Kisinyovi hadműveletet. A „Dél-Ukrajna” hadseregcsoportot képező német-fasiszta csapatokat közvetlenül a támadás megkezdése után bekerítették és többségüket vagy fogságba ejtették, vagy megsemmisítették. A csapást mérő szovjet csapatok főerői mélyen behatoltak Románia területére.

Ebben a kedvező helyzetben a Romániai Kommunista Párt helyesen tájékozódott, és határozottan hozzákezdett a fegyveres felkelés gondosan előkészített tervének megvalósításához.

A felkelés 1944. augusztus 23-án az Antonescu-klikk letartóztatásával kezdődött. A párt felhívására a fasizmus elleni gyűlölettől áthatott román hadsereg, kifejezve a román nép akaratát és készségét a harcra, a hitleri Németország ellen fordította fegyverét. Augusztus 24-én reggel a hazafias harci osztagok és a katonai egységek megkezdték a főváros megtisztítását a német-fasiszta csapatoktól. Széles néptömegek keltek harcra a hitlerista hódítók ellen. A munkások és a hazafias értelmiségiek ezrével léptek a hazafias harci osztagok soraiba. A fővárosban folyó harctevékenységgel csaknem egyidőben megindult a fegyveres harc az ország más vidékein is. A fegyveres felkelés sikerét az biztosította, hogy a vezetést a Romániai Kommunista Párt szilárdan a kezében tartotta. A hitleristák minden kísérletét, hogy pozícióikat megtartsák és leverjék a nép felszabadító harcát, a katonai egységek és a hazafias harci osztagok — amelyek a német csapatok elleni heves harcokban a fővárosban, a Pra-

⁴ A Nemzeti Parasztpárt és a nemzeti liberális párt.

hova folyó völgyében, Brasovban (Brassó), Constanţában, Turnu-Severinben tízezrével ejtették a foglyokat — megghiúsították. Így fegyverezték le a hitlerista csapatokat a fővárosban s a fasiszta csapatok nagy részét Dobrudzsában, Munténiában, Olteniában, a Bánátban, valamint Erdély déli és délnyugati részén.

Egyidejűleg azzal a tevékenységgel, amely hazánk területének megtisztítására irányult a hitlerista csapatoktól, megtörténtek a szükséges intézkedések a készülöben levő külső hitlerista támadás, különösen a Déli-Kárpátok hágóit megszállni törekvő hitlerista-horthysta csapatok támadásának elhárítására. Az Erdély nyugati részében 1944 szeptemberében folytatott védelmi harcok során kapott feladatok maradéktalan teljesítéséért a román csapatokat az 53. hadsereg parancsnoka, J. M. Managarov altábornagy parancsban megdicsérte: „A hadsereg alárendeltségébe tartozó román egységek, ellenállva a fasiszta csapatok támadásának, fedezték a Vörös Hadsereg előnyomulását a magyar Alföldig. Ezekben a harcokban, az átcsoportosítás bonyolult viszonyai között, a román egységek és alegységek bátorságról és hősiességről tettek tanúságot és becsülettel teljesítették a rájuk rótt felelősségteljes feladatot.”⁵

A „Dél-Ukrajna” német-fasiszta hadseregcsoport főerőinek szétzúzása után a dicső szovjet csapatok, a visszavonuló elleniséget üldözve, továbbra is gyors ütemben nyomultak előre hazánk területén.

A főváros lakossága, a városok és falvak népe mindenütt határtalan örömmel fogadta a szovjet katonákat, mint barátait és felszabadítóikat. A fegyveres felkelés sikerét megszilárdította, hogy a szovjet csapatok Bukarestbe értek. A reakciós körök reményei, hogy bekövetkezhet az angol—amerikai intervenció Romániában, végképp szertefoszlottak.

A szovjet csapatokkal együtt értek Bukarestbe azok a harcosok is, akik a Tudor Vladimirescu hadosztály első lépcsőjét alkották. A főváros lakói szeretettel fogadták őket. A Tudor Vladimirescu hadosztály katonái lelkes agitátorokként hirdették az igazságot a Szovjetunióról, a szovjet kormány és nép viszonyáról a román hadifoglyokhoz, a szovjet nép őszinte baráti érzelmeiről a román nép iránt.

A hadosztály második lépcsője Bukarest felé haladva elsőnek ütközött meg a német-fasiszta csapatokkal Deleni falu körzetében, Vaslui városa mellett. Itt augusztus 31-én a hadosztály csapatai harcba léptek és több mint ezer hitleristát ejtettek

⁵ A RNH FEM Archívuma (Vezénkar) 118. sz. ügyirat 219. old. (346/1944. sz. parancs).

foglyul, akik előzőleg kitörtek a iasi—kisinyovi gyűrűből. A fasiszta hódítók elleni harcban itt estek el kötelességük teljesítése közben az első román önkéntesek. Így kezdődött el a Tudor Vladimirescu hadosztály harcainak dicső krónikája.

A hadosztály csapatai, magas fokú politikai öntudatuk következtében, nagy bátorságot tanúsítottak a harcban. Éppen a hadosztály magas politikai öntudata váltotta ki irányában a király vezetése alatt álló reakció veszett dühét. A reakció minden erővel igyekezett befeketíteni az önkénteseket és hosszú ideig megakadályozta, hogy a magasabbegység a román hadsereg kötelékébe kerüljön.

A Romániai Kommunista Párt által szervezett és vezetett hadosztályt a néptömegek nagy szeretete kísérte. Ez kifejeződött abban, hogy az Antonescu-klikk megdöntése után jelentkező román önkéntesek nagy része a Tudor Vladimirescu hadosztályba kérte felvételét.

A hadosztály harca elszakíthatatlan része volt annak az általános harcnak, melyet a román hadsereg katonái a fasizmus ellen vívtak.

A fasiszta Németország elleni háború befejezéséig a román hadsereg a 2. Ukrán Front kötelékében harcolt és részt vett Észak-Erdély, Magyarország és Csehszlovákia felszabadításában.

1944. szeptember 4-én a Tudor Vladimirescu önkéntes hadosztályt Bukarest körzetéből az Erdély délkeleti részén húzódó arcvonalszakaszra csoportosították át, ahol az ellenség állásai mélyen benyúltak Románia területére, s ezen a szakaszon különösen a Kárpátok hágóit veszélyeztették.

A hadosztály első harci feladata, melyet a 27. hadsereg parancsnoka, Sz. G. Trofimenko tábornok állított eléje, abban állott, hogy a hadsereg főcsapásának irányában támadást hajtson végre Sf. Gheorghe (Sepsiszentgyörgy) városának és körzetének felszabadítására Erdély délkeleti részén.

Szeptember 7-én reggel a román önkéntesek hadosztálya támadásba lendült: jobbra tőle szovjet csapatok, balra román hegyi lövész egységek tevékenykedtek.

A hitleristák elkeseredett ellenállását és számos, páncélosokkal támogatott ellenlökését leküzdve, a román önkéntesek mélyen beékelődtek az ellenség védelmébe és a következő napon, a szovjet csapatokkal szoros együttműködésben, felszabadították Sf. Gheorghet. Ez a román város elsőnek szabadult fel azt követően, hogy csapataink átlépték a bécsi döntés által ránk kényszerített határvonalat.

A Sf. Gheorghe alatti harcokban a román önkéntesek számtalan hőstettet hajtottak végre. Itt haltak hősi halált Cranta őrnagy, Costia hadnagy, Dumitras alhadnagy és mások. Külön meg kell említeni Turturica Gheorghe alhadnagy hőstettét. Az Ilieni falu felszabadításáért folytatott harcok idején, az ellenség ellenlökésekor, három fasiszta páncélos betört a román csapatok állásaiba. Turturica alhadnagy két kézigránáttal megkísérelte az egyik páncélost megállítani, de eredménytelenül. Ekkor utolsó kézigránátjával felugrott a páncélosra és élete feláldozásával harcképtelenné tette.

A 27. hadsereg parancsnoka a harcokban tanúsított vitézségéért üdvözölte a hadosztályt: „Tiszta szívből üdvözlöm a Tudor Vladimirescu hadosztály tisztjeit, altisztjeit és katonáit Sf. Gheorghe városának és erődjének elfoglalása alkalmából.”

Sf. Gheorghe felszabadítása kedvező helyzetet teremtett az ellenség üldözésére északi és északnyugati irányban. A szovjet és román csapatok nyomása alatt a hitlerista és horthysta csapatok kénytelenek voltak visszavonulni a Maros folyóhoz, ahol új védelmi terepszakaszuk készült.

Miután Tirgu-Sâcucesc közelében néhány ellenállási gócot megsemmisített, a Tudor Vladimirescu hadosztály parancsot kapott, hogy új irányban indítson támadást. Meg kellett előzni azt, hogy az ellenség megszervezze védelmét a Marosnál. A hadosztály éjjel-nappal erőltetett menetben több mint 200 km-t haladt előre, s csak néhány óras pihenőt tartott. A hegyes terepen, a szakadatlan esőktől feláztatott, járhatatlan utakon végrehajtott kimerítő menet nehézségeinek leküzdésében a hadosztály katonái nagy kitartásról tettek tanúságot.

Szeptember 15-én és 16-án éjjel a hadosztály nagy erővel rohamozta az ellenséget és nehéz, sok áldozatot követelő harcok után sikerült felszabadítani Maroskeresztúr (Ungheri) helységet Marosvásárhely közelében.

A Maros-menti harcok után, a 2. Ukrán Front átcsoportosítása során, melyet a további erdélyi előnyomulás érdekében hajtottak végre, a Tudor Vladimirescu hadosztály szeptember 17-én azt a parancsot kapta, hogy új feladat végrehajtására jusson ki Beius körzetébe. Az átcsoportosítás folytán a román önkénteseknek át kellett kelniök az Erdélyi Középhegység fő hegyvonulatain. Az átkelés különösen nehéz körülmények között folyt a szűk és meredek ösvényeken, több mint 1800 m magasságban. A hadosztály csapataival együtt kelt át egy szovjet aknavető tüzérezred is, amely nemcsak erős támogatást jelentett az önkénteseknek, hanem mozgósító példaként is hatott

rájuk a hegyi terep hatalmas nehézségeinek leküzdésénél. A meredek emelkedők, keskeny, nehezen járható utak nagy erőfeszítést kívántak a román és szovjet katonáktól. A hegyvonulaton való átkelés az éles sziklák között és gyakran a szakadékok szélén vezető szűk ösvényeken keresztül, teljes fegyverzetben, lőszerrel, teljes harci felszereléssel hatalmas erőfeszítést és állandó figyelmet követelt. A harcedzett, minden nehézséget leküzdni kész szovjet katonák és román önkéntesek sikerrel állták ki ezt a nehéz próbát és kijutottak a Fekete-Körös völgyébe.

A hadosztály megállás nélkül folytatta a menetet Arad felé. Szeptember 27-én reggel menetből kezdte meg a harcot. Az ellenség elkeşeredett ellenállását leküzdve a hadosztály katonái a szovjet katonákkal együtt behatoltak Arad külvárosába.

A hitlerista parancsnokság, hogy biztosítsa az Erdélvöl kivezető visszavonulási útvonalát és egyben elzárja a szovjet csapatok elöl a fontos csomópont, Debrecen felé vezető utat, mindenáron tartani igyekezett a várost. Az ellenség erős csoportosítást hozott létre, majd nagy erejű ellencsapást hajtott végre és rövid időre kiszorította a román önkénteseket a városból. A szovjet magasabbegységek és a Tudor Vladimirescu hadosztály megfeszített küzdelemben megállították a várostól délre az ellenséges csapatokat.

A hitleristák hét napon át új és új erők bevonásával szüntelenül ellenlékéseket hajtottak végre, de nem sikerült leküzdeniök a szovjet csapatok és a román önkéntesek szilárd ellenállását. Ezekben a harcokban a bátor szovjet katonák mellett kitűntek a román katonák is. A védelmi állásokban, egy lépést sem hátrálva, sok román és szovjet katona áldozta életét. Itt halt meg Buzoianu Ion, a 2. gyalogezred parancsnoka s vele együtt Szemjon Artyemovics Scserba szovjet őrnagy. A nehéz harcok során elesett román és szovjet katonák vére még jobban megszilárdította a román—szovjet harci együttműködést.

Október 3-a után a fasiszta csapatok súlyos veszteségei következtében az ellenség ellenlékesei meggyengültek. Október 11-én, miután jelentős szovjet harckocsierők érkeztek Arad körzetébe, a támadás felújult. A Tudor Vladimirescu hadosztály a tőle jobbra tevékenykedő szovjet hadosztállal és a 3. román hegyi lövészadosztállal együtt gyors támadásba ment át. A román és szovjet csapatok szoros együttműködésben áttörték az ellenség védelmét és október 12-én behatoltak Aradra.

A román önkéntesek a harcokban becsülettel állták fogadalmukat és még egy dicső lapot írtak vérükkel a román nép nemzeti függetlenségi harcának történetébe.

A továbbiakban a Tudor Vladimirescu hadosztály az Arad és Debrecen közötti térségben körülzárt német-fasiszta csoportosítás megsemmisítéséért folytatott harcokban vett részt.

A román hadosztályok a 79. és 337. szovjet hadosztályokkal szoros együttműködésben sorban leküzdötték az ellenség ellenállását a Sebes-Körös, a Berettyó és a Berettyó-csatorna mentén, kijutottak a Debrecentől 12 km-re levő előre elkészített védelmi terepszakaszhoz, amely az utolsó akadályt képezte a városhoz vezető úton.

A szovjet csapatok, a román önkéntesek és hegyi lövészek olyan gyors ütemben üldözték a rendezetlenül visszavonuló fasiszta csapatokat, hogy az ellenség ellenállása a város délkeleti részén nem tudta megállítani előnyomulásukat. A Pliev tábornok gyorscsoportjához tartozó szovjet egységekkel együtt hatoltak be Debrecenbe s ezzel olyan kiváló manővert hajtottak végre, amely a hitleristák védelmének szétverését eredményezte ebben a térségben. A 19-éről 20-ára virradó éjjel a várost teljesen megtisztították a hitleristáktól.

Mindössze 10 nap leforgása alatt, 1944. október 12-től 22-ig, az 1. román önkéntes hadosztály szinte pihenés nélkül, éjjelnappal haladva, nehéz harcokban 150 km-t tett meg; ez idő alatt két nagyváros (Arad és Debrecen) felszabadításában vett részt, három védelmi terepszakaszt küzdött le a Körös, a Berettyó és a Berettyó-csatorna mentén és megtörve az ellenség makacs ellenállását, emberben és hadianyagban jelentős veszteségeket okozott neki.

A sikerek az önkéntesek magas erkölcsi-politikai tulajdonságain alapultak. Az önkénteseket a harcvezetésnek a Szovjet Hadseregben elfogadott korszerű elvei alapján képezték ki, készítették fel és hazafiságra, a nép iránti szeretetre és hűségre nevelték. A hadosztály kommunistái az élen haladtak a legfontosabb, legnehezebb harcokban. Személyes példamutatásuk döntően hozzájárult a siker kivívásához.

A Szovjet Hadsereg Legfelső Parancsnoksága kiemelkedő haditetteiért és Debrecen felszabadításában való részvételért a hadosztályt a „Debreceni” névvel tüntette ki. Ettől az időtől a hadosztály „Az első román Debreceni Tudor Vladimirescu önkéntes gyaloghadosztály” nevet viselte. A Legfelsőbb Szovjet Parancsnokság elismerő értékelése a román önkénteseket új győzelmek kivívására lelkesítette a fasiszták elleni harcban.

A debreceni hadművelet során a 2. Ukrán Front jobbszárnya befejezte hazánk egész területének felszabadítását. Ez 1944. október 25-én következett be, amikor a román csapatok

felszabadították Carei-t (Nagykároly), a szovjet csapatok pedig Satu Mare-t (Szatmárnémeti).

1944. október 25-e, amikor a fasiszta bécsi döntés következményeit megszüntették és visszaállították Románia államhatárát, a román nép történetébe mint a Román Néphadsereg születésének napja került be.

Nehéz, szakadatlan harcok után a Debreceni Tudor Vladimirescu hadosztályt pihenésre és kiegészítésre Hajdúböszörmény körzetébe vezényelték.

1944. november 15-én volt az évfordulója annak, hogy a román önkéntes hadosztály a Szovjetunióban a Szeljci-táborban megkezdte felkészülését a fasiszmus elleni harcra. Az évforduló alkalmával a Szovjet Legfelső Parancsnokság sok, a harcokban kitűnt tisztet és katonát tüntetett ki az Alekszander Nyevszkij, a Vörös Csillag és a Dicsőség érdemrenddel, s több mint százan kapták meg a „Hősiességért” és a „Hadi Érdeméért” érdemérmeket.

A Debreceni önkéntes Tudor Vladimirescu hadosztály az újjászervezés és kiegészítés után folytatta dicső harci útját és részt vett Magyarország és Csehszlovákia területén a német fasiszta csapatok megsemmisítéséért vívott harcokban. December 10-én nyugati irányba indult el, hogy az 53. szovjet hadsereg alárendeltségében harcoljon az ellenség védelmének át-töréséért Magyarország északkeleti részén. A hadosztály azt a feladatot kapta, hogy a 228. és a 243. szovjet lövészhadosztályokkal együtt a Mátra vidékén zúzza szét a fasiszta ellenállási góccokat, melyek ebben az irányban elállták a Csehszlovákiához vezető utat.

December 19-én a hadosztály csapatai behatoltak a Mátra átszegdelt, úttalan, erdőkkel borított vidékére. A szovjet csapatoknak és a román önkénteseknek súlyos harcok után sikerült átjutniuk a Mátra hegységen és a hadosztály egységei a szovjet csapatokkal együtt folytatták előnyomulásukat északi irányban, megsemmisítve a minden fedezékbe és a terep minden kiemelkedő pontján megkapaszkodni törekvő ellenséget. A december 24-ére virradó éjjel Salgótarjánhoz érve, a hadosztály parancsot kapott, hogy rohamozza meg az ellenséges ellenállási fészkeket és szabadítsa fel a várost. Kiváló hadmozdulattal, melyet a szovjet csapatokkal együttműködve hajtott végre, a hadosztálynak sikerült 1944. december 25-éről 26-ára virradó éjjel felszabadítania a várost.

A salgótarjáni harcok részvevői mindig emlékezni fognak arra a meleg fogadtatásra, amelyben ennek a bányavárosnak

a lakói részesítették őket. Miután a magyar hazafiak segítségével felderítették az összes ellenállási fészkeket, a román katonák megsemmisítették azokat. A román önkéntesek hősiessége a harcban és magatartásuk, amellyel kivívták a magyar lakosság tiszteletét és hálóját, azt mutatták, hogy a proletár internacionalizmus eszméje nevelésük eredményeképpen mélyen tudatukba vésődött.

A szovjet és román csapatok, köztük a Tudor Vladimirescu hadosztály, folytatták a német-fasiszta csapatok üldözését és 1945. január 1-én elérték Csehszlovákia államhatárát. Átkeltek az Ipoly jegén és Csehszlovákia területén folytatták támadásukat.

A román önkéntes hadosztály Almás körzetében támadott, miközben szorosan együttműködött a szovjet 110. lövészhadosztállyal és a 49. lövészhadtest 1. gárda légideszant hadosztályával. A szovjet hadsereg támadása az ellenség védelmének át-törését és a Garam elérését célozta. A Jávoros hegységben folytatott harcok idején a hadosztályt a 461. szovjet aknavető tüzérezreddel erősítették meg. A román önkéntesek a szovjet katonákkal együtt nehéz, véres harcokban lépésről lépésre küzdöttek le az ellenség ellenállását, amelynek védelmi harcát segítette az átszegdelt terep.

Míg az arcvonalon a román csapatok, a dicső szovjet hadsereggel együtt harcolva, részt vettek a fasiszta Németország leverésében, Romániában szélesedett a forradalmi harc. A dolgozók között állandóan növekedett a Romániai Kommunista Párt befolyása.

Az antifasiszta arcvonalon küzdő katonák, köztük az önkéntesek is, állandóan érezték a Romániai Kommunista Párt és hazánk dolgozóinak gondoskodó szeretetét. A kommunisták leplezték a szabotáló reakciót, s küzdve a gyárosok és a kormányban helyet foglaló reakciók ellenállásával, mozgósították a tömegeket a hadiipar termelésének növelésére, hogy a hadsereg mindennel el legyen látva, ami a háborúhoz szükséges.

A Romániai Kommunista Párt felhívása, hogy minden erővel segíteni kell az antifasiszta harcot, élénk visszhangra talált a román ifjúság soraiban. A Kommunista Ifjúsági Szövetség tagjaival az élen, Bukarest, Brasov, Craiova, Turnu-Severin és más városok fiataljainak százai osztagokat szerveztek és azzal a szent elhatározással indultak a frontra, hogy a dicső szovjet és román katonákkal együtt fognak harcolni a fasiszmus teljes leveréséig. Sokan közülük a Tudor Vladimirescu hadosztályhoz mentek. A hadosztály harcosai különös szeretettel

fogadták őket. Úgyszintén a 2. Ukrán Front képviselői, akik a szovjet katonák és tisztek üdvözlését hozták számukra. A fiatal önkéntesekből megalakult az ún. „Kiképző zászlóalj”. A zászlóalj a Tudor Vladimirescu hadosztály állományába került. Rövid kiképzési időszak után a fiatal önkéntesek fogadalmat tettek és ezután részt vettek azokban a harcokban, amelyeket a hadosztály Csehszlovákia területén vívott.

Forró hazaszeretet fűtötte a fiatal önkénteseket. Az az óhaj vezette őket, hogy kivegyék részüket abból a harcból, amely hazájuk, a szabad és demokratikus Románia boldog jövőjéért folyt. Férfiasan és elszántan harcoltak, dicső hőstettek hajtottak végre. Közülük sokan hősi halált haltak Csehszlovákia földjén. Az elesettek között a Kommunista Ifjúsági Szövetség sok tagja volt. Constantin Godeanu alhadnagy, Petre Josif, a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságának tagja, Jon Racotianu őrnagy, Ciumandru törzsőrmester és mások. A zászlóalj, Popescu Jeremie százados parancsnoksága alatt, kivívta magának a hősi zászlóalj dicsőségét.

A román nép tiszteli azoknak a hősöknek az emlékét, akik életüket áldozták a fasizmus leveréséért vívott harcban.

A frontkatonákra nagy hatást gyakoroltak az országban 1944/45 telén lezajlott események. 1945 február végén és március elején az országban a forradalmi harc jelentősen fellendült. A Romániai Kommunista Párt vezetésével a népi tömegek az üzemek és gyárak gazdái lettek és megghiúsították a monarchia vezetése alatt álló reakció összeesküvését. A monarchia vissza akarta állítani a fasiszta kormányzási módszereket és polgárháborúra készült. Ez komolyan fenyegette volna Románia részvételét is az antifasiszta háborúban. A népi tömegek a kommunista párt vezetésével elfojtották az összeesküvést, leküzdötték a fő burzsoá-földesúri pártok és a monarchia ellenállását és 1945. március 6-án életre hívták a népi demokratikus rendszert. Ez lehetőséget teremtett arra, hogy fokozzák az erőfeszítéseket a front támogatására, növelte a katonák harci lendületét a fasizmus elleni háborúban.

Március 6-a a román csapatokat, köztük a T. Vladimirescu önkéntes hadosztályt a szovjet csapatokkal együtt indított támadás kellős közepén, a Garam felé történő előnyomulás közepette találta. 1945. március 19-én a román csapatok elérték a folyó vonalát. A feladat végrehajtása után a Debreceni Tudor Vladimirescu önkéntes hadosztály átcsoportosítást hajtott végre Balassagyarmat körzetében. Az új feladatok kijelöléséig a hadosztály az újabb harcokra készült fel.

Ebben az időszakban új szakasz vette kezdetét a Romániai Kommunista Párt harcában a népi hadsereg megteremtéséért. Az a körülmény, hogy a népi erők kezükbe vették az államhatalmat, lehetőséget adott a politikai apparátus bevezetésére az egész román hadseregben.

Politikai munkásnak a Debreceni Tudor Vladimirescu hadosztály sok katonáját, altisztjét és tisztjét választották ki, akiknek tapasztalatuk volt a politikai munkában és égtek a vágytól, hogy elősegítsék az egész román hadsereg katonáinak nevelését a haladás, a munkásosztály iránti odaadás, a dolgozók forradalmi vívmányainak megvédése szellemében. 1945. április 10-én a román hadsereg állományába léptek és a frontra küldték őket, mint a politikai apparátus munkásait.

Igy a Tudor Vladimirescu hadosztály neveltjei nagymértékben hozzájárultak a román hadsereg katonatömegeinek és tisztjeinek ideológiai felvilágosításához, a népi hadsereg megteremtéséhez. A néphez való hűségükkel, a harcban mutatott hősiességükkel a politikai munkások elnyerték a harcosok bizalmát és szeretetét.

A fasiszta Németország feltétel nélküli kapitulációja 1945. május 9-én a háború végét jelentette Európában. Véget ért a hitleri fasizmus elleni háborúban részt vevő román csapatok dicsőséges harci útja is. Ez, a román hadsereg történetében egyedülálló út a Prágához vezető közeli utakon fejeződött be. Több mint 1000 km harcokban megtett út, 3831 felszabadított helység, köztük 53 város, több mint 100 ezer foglyul ejtett ellenséges katona — ime néhány szám, amely érzékelteti a román hadsereg részvételét az antifasiszta háborúban. A harcokban a román hadsereg több mint 170 ezer főt áldozott.

A hitleri fasizmus elleni háborúban részt vevő román katonák tömeges hősiességéről annak a ténynek alapján is ítéletet alkothatunk, hogy több mint 300 ezer román katonát, altisztet és tisztet tüntettek ki román, szovjet, csehszlovák és magyar hadi érdemrenddel és érdeméremmel. A Szovjet Legfelső Parancsnokság parancsai sok román egységről és magasabbegységről emlékeztek meg dicsérettel.

A Szovjetunió Legfelső Tanácsának Elnöksége 1945. május 3-án az 1. román önkéntes hadosztálynak, magasra értékelve hőstetteit, a Vörös Zászló érdemrendet adományozta. A román kormány a hadosztályt az Apârarea Patriei (A Haza Védelme) érdemrend első fokozatával tüntette ki.

A Tudor Vladimirescu hadosztály katonáinak, mint a román hadsereg minden katonájának, bátorsága és hősiessége a

háború igazságos jellegéből, mélységes hazaszeretetükből fakadt. Lelkesítette őket a kommunista párt vezette dolgozó nép harca az ország demokratizálásáért, a párt és a nép gondoskodása a fronton harcolókról.

A bátor szovjet és román katonák a fasiszta Németország elleni háborúban kiömlő vérükkel pecsételték meg örök időkre a román—szovjet fegyverbarátságot.

A háború befejezése után, 1945 májusában, a Tudor Vladimirescu hadosztály visszatért hazájába. Az önkéntes hadosztály harcosai, miután leszerelték őket, bekapcsolódtak abba a munkába és harcba, amelyet a Romániai Kommunista Párt vezetésével a dolgozó nép bontakoztatott ki a népi demokratikus rendszer megteremtéséért. A Debreceni Tudor Vladimirescu önkéntes hadosztályban nevelődött és megedződött emberek az ország társadalmi életének aktív részvevőivé, a dolgozók szabadságáért és boldogságáért, a szocializmus felépítéséért folytatott harc elszánt harcosává váltak. A háború után leszerelt többi román katona is szívvel-lélekkel bekapcsolódott a nép harcába a szebb, boldogabb életért. A Romániai Kommunista Párt mozgósította a népi tömegeket a szocializmus felépítéséért folytatott harcra és megtette a szükséges intézkedéseket a román nép forradalmi vívmányainak védelmére. A marxizmus—leninizmus tanításaitól vezéreltetve és alkotóan alkalmazva az SZKP dicső tapasztalatait hazánk viszonyai között, létrehozta a népi hadsereget, a dolgozók fegyveres támaszát.

A szocialista iparosításban és más téren elért sikerek, a szocialista országokkal való együttműködés és mindenekelőtt a Szovjetunió internacionalista segítsége biztosította a Román Néphadsereg felszerelését a korszerű fegyverzettel és harci technikával.

A Román Néphadsereg forró hazaszeretettől fűtött, a párt-hoz, a kormányhoz és a néphez hű katonái szorgalmasan tökéletesítik harci és politikai felkészültségüket, szüntelenül erősítik a katonai rendet és fegyelmet. Hozzáértéssel bánnak fegyverükkel, a harci technikával és bármely pillanatban készek megvédeni a román nép és a szocialista tábor többi népeinek forradalmi vívmányait.